

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot Polismyndigheten i Kalmar län och åklagare vid Åklagar-
myndigheten, åklagarkammaren i Kalmar, för dokumentationen vid
handläggningen av restriktioner m.m.**

Anmälan

AA framförde i en anmälan kritik mot Polismyndigheten i Kalmar län bl.a. för att hon, när hon som häktad varit ålagd restriktioner, inte tilläts att ringa till sin dotter trots att åklagaren medgivit det.

Utredning

Handlingar i åklagarkammarens i Kalmar ärende C-10-177-05 infordrades och granskades. Vidare inhämtades muntliga upplysningar från kammaråklagaren BB och polisinspektören CC.

Av de granskade handlingarna och upplysningarna framkom följande.

AA häktades den 24 januari 2005 på sannolika skäl misstänkt för narkotikabrott varvid tingsrätten också biföll åklagarens begäran att få meddela restriktioner. BB, som var förundersökningsledare, ålade AA restriktioner bl.a. avseende rätten att ringa och ta emot telefonsamtal. I brev till utredningsmännen vid polismyndigheten framförde AA önskemål om att få ringa vissa telefonsamtal. Dessa brev lämnades till häktespersonalen som ”samlade ihop dem” och överlämnade dem till utredningsmännen när dessa besökte häktet. De tog därefter kontakt med BB som beslutade huruvida AA skulle få ringa de önskade samtalen. Brevens slängdes därefter och varken önskemålen eller besluten dokumenterades hos polisen eller åklagaren.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av AA:s framställningar att per telefon få kontakta personer/myndigheter under tid som hon varit häktad. Därvid skulle särskilt framgå hur AA:s begäran att få ringa kommit till åklagarens kännedom, hur lång tid som förflutit från det att begäran framfördes till dess att åklagaren fattade beslut och om, och i så fall var, åklagarens beslut dokumenterades.

Åklagarmyndigheten kom in med yttrande jämte upplysningar från chefsåklagaren DD och BB.

BB uppgav bl.a. följande.

AA greps den 21 januari 2005 misstänkt för narkotikabrott. Hon anhölls samma dag och häktades av Kalmar tingsrätt den 24 januari 2005. Åklagaren gavs rätt att meddela restriktioner. Åtal väcktes den 21 februari 2005 och huvudförhandling hölls den 28 februari 2005. I samband med huvudförhandlingen hävde jag restriktionerna.

AA har under häktningstiden varit mycket intensiv i sina önskemål om att kontakta och ringa till olika personer och myndigheter. Hon bodde tillsammans med en dotter i 15-årsåldern i Malmö. Givetvis kontaktades de sociala myndigheterna direkt och dottern blev familjehemsplacerad, men hade möjlighet att besöka sin och moderns lägenhet. I lägenheten vistades ibland även en man, EE, som senare åtalades för narkotikabrott som hade samband med AA:s brottslighet.

Detta medförde att jag inte kunde överlåta bevakningen av samtal till dottern till häktespersonalen, eftersom personer som ingick i utredningen hade kontakt med dottern och även ibland vistades i bostaden.

Jag meddelade därför ett generellt beslut till förhørsledarna på narkotikaroteln att AA, under häktningstiden skulle få möjlighet att ringa bevakade samtal till dottern i samband med förhör eller andra sociala kontakter som de hade med AA. Jag vet att de även tog ner AA från häktet vid flera tillfällen enbart för att hon skulle få ringa till dottern. Givetvis skedde detta oftast på dagtid och det hände ibland att dottern inte vara anträffbar. Om det hade gått ett par dagar utan kontakt, försökte man därför ge AA möjlighet att ringa på kvällar och helger, om personal på narkotikaroteln fanns tillgänglig.

Det har därför inte funnits någon möjlighet för mig att dokumentera varje enskilt samtal mellan mor och dotter, utan det har under hela häktningstiden funnits ett generellt medgivande från mig avseende dessa kontakter. Detta är ett mycket vanligt förfarande, framför allt i narkotikamål där behovet av telefonkontakt med anhöriga är stort och då det av utredningsskäl inte är lämpligt att dessa samtal övervakas enbart av häktespersonal.

När det gäller önskemål om att per telefon kontakta andra än dottern, så har detta gällt bland annat myndigheter som socialtjänsten m fl. Oftast har dessa önskemål framförts till mig via häktespersonalen, men även via direktkontakt från AA. Jag har direkt vid förfrågan meddelat tillstånd för dessa telefonsamtal och samtidigt meddelat huruvida dessa samtal, om det inte var till myndigheter, skulle övervakas eller ej. Om sedan samtalen kunnat ringas direkt har jag ingen kännedom om. Ibland kan det, beroende på telefontider eller annat, dröjt något innan samtalen kunnat ske.

Vid något eller några tillfällen har AA framfört önskemål om att få ringa till andra, t ex socialtjänsten, i samband med förhör. Förhørsledarna har då försökt nå mig och jag har då omgående fattat beslut huruvida detta kan ske eller inte.

DD uppgav följande.

Många häktade har stort behov av kontakter med anhöriga, socialtjänst, övervakare m.fl. Häktespersonal och utredare vidarebefordrar framställningar från de häktade till åklagaren. Det är i stort sett alltid fråga om muntliga framställningar. Om åklagaren bedömer att ett telefonsamtal eller besök kan tillåtas men behöver vara bevakat, ombesörjs en sådan kontakt som regel av utredningsmannen som då också övervakar besöket. Detta för att häktespersonal ofta har svårt att avgöra när känsliga uppgifter lämnas under ett samtal. Som BB beskriver förekommer det att åklagare fattar generella beslut beträffande kontakter med en viss person. Generella beslut innebär ett snabbare förfarande för de häktade eftersom häktespersonal eller utredare då inte behöver söka kontakt med en åklagare före varje samtal eller besök av en viss angiven person. Om en framställning bifalls ger åklagaren därmed häktespersonal eller utredningsman i uppdrag att se till att den beslutade kontakten eller kontakterna kommer till stånd. Åklagaren kan givetvis inte styra över exakt när eller hur ofta kontakterna sker eftersom detta bl. .a är beroende av när den person som den häktade vill ha kontakt med finns tillgänglig och när häktespersonal respektive utredare har möjlighet att närvara.

Beslut med anledning av framställningar som vidarebefordrats från häktet skall dokumenteras och skickas till häktet. Om en utredningsman vidarebefordrat en framställning och åklagaren beslutar bevilja denna, lämnas regelmässigt muntligt besked till utredningsmannen om det är denne som skall ombesörja att den begärda kontakten kommer till stånd. Under en utredning med häktade fattar åklagaren i allmänhet en mängd beslut bl. a. angående restriktioner och ger regelmässigt muntliga direktiv. Ofta har åklagare och utredningsman kontakt flera gånger per dag i olika frågor som föranleder ställningstaganden av åklagaren. Vikten av att dokumentera olika åtgärder och beslut har framhållits och diskuterats på kammaren. Allt kan givetvis inte dokumenteras utan en avvägning måste ske. I aktuellt fall har beslut i olika restriktionsfrågor fattats omgående men inte dokumenterats i akten. Enligt min uppfattning borde sådan dokumentation ha skett.

Åklagarmyndigheten anförde, efter att inledningsvis ha redogjort för den rättsliga regleringen i aktuellt hänseende, i huvudsak följande.

I aktuellt fall har en polisinspektör uppgett att den intagne framfört önskemål om telefonsamtal genom ”brev” till utredningsmännen. Dessa ”brev” har häktespersonalen samlat i en hög som utredningsmännen tagit hand om när de kommit dit. Utredaren har sedan ringt åklagaren som lämnat muntligt besked om den intagna skulle få ringa eller ej och under vilka förutsättningar. ”Breven” har utredarna sedan slängt.

Av yttrandet från den handläggande åklagaren framgår att åklagaren har meddelat ett generellt beslut till förhørsledarna på narkotikaroteln att låta den intagna ringa bevakade besök till sin dotter i samband med förhör men att de samtalen inte alltid gått att genomföra. Något sådant beslut finns inte dokumenterat eller registrerat. Vidare framgår att den intagna framfört önskemål om att per telefon kontakta andra och att dessa önskemål framförts via häktespersonalen eller av den intagna själv och att åklagaren direkt vid förfrågan meddelat tillstånd samt meddelat huruvida samtalen skall vara bevakade eller ej. Inte heller dessa kontakter har dokumenterats eller registreras.

Enligt min uppfattning borde den korrekta handläggningen varit att de s.k. breven överlämnats till åklagaren för bedömning om samtalen skulle tillåtas eller ej var-efter åklagaren dels skulle ha diariefört att de kommit in, dels diariefört sitt svar till den intagna. I vart fall skulle åklagarens generella beslut ha dokumenterats eller registrerats. Vidare skulle övriga kontakter åklagaren haft med anledning av förfrågningar från den intagne på något sätt ha dokumenterats eller registrerats.

Den aktuella handläggningsrutinen tycks dock ha framkommit för att öka den intagnes möjlighet till telefonsamtal, med i första hand sin dotter, men även med andra. Jag finner därför ingen anledning till annat påpekande än det jag ovan sagt. Jag förutsätter vidare att kammarchefen, som hon uppgett i sitt yttrande, även fortsättningsvis på kammaren påpekar och diskuterar vikten av att olika åtgärder och beslut dokumenteras och registreras på ett korrekt sätt.

Ärendet remitterades därefter till Polismyndigheten i Kalmar län för upplysningar och yttrande beträffande AA:s klagomål mot CC samt beträffande polisens hantering av de brev i vilka AA gjort framställningar om att per telefon få kontakta personer/myndigheter under tid som hon varit häktad.

Polismyndigheten kom in med yttrande och anförde bl.a. följande.

CC har enligt bifogad tjänsteanteckning uppgivit att den misstänkte lämnade sina önskemål i brev som häktespersonalen samlade ihop. Därefter kontaktades förundersökningsledaren, kammaråklagare BB, som muntligen lämnade direktiv om i vilka fall den misstänkte skulle få ringa samt hur telefonsamtalen skulle genomföras. Därefter har utredningsmännen slängt breven. Varken den misstänktes önskemål eller förundersökningsledarens beslut har dokumenterats.

Detta förfarande uppvisar brister i rutinerna både vid polismyndigheten samt hos åklagarmyndigheten avseende hur vidtagna åtgärder registreras under en förundersökning.

För att kunna bemöta den typen av klagomål som är aktuella i detta ärende måste fortsättningsvis utredningsmannen dokumentera att man exempelvis vidarebefordrat en begäran till åklagaren i en tjänsteanteckning eller liknande. Vidare bör utredningsmannen dokumentera varje enskilt samtal som den häktade fått möjlighet att ringa. Anteckningen bör innehålla tidpunkt för samtalet, vem den häktade fått tillstånd att ringa till, vilken befattningshavare som närvarat samt vem som fattat beslutet.

När det sedan gäller hanteringen av breven kan polismyndigheten bara konstatera att dessa borde ha vidarebefordrats till behörig beslutsfattare, i detta fallet kammarrättsåklagare BB, för bedömning och beslut. Som tidigare angivits är det av största vikt att polisens åtgärder och beslut dokumenteras och diarieförs på ett korrekt sätt. Detta kan med enkelhet för polisens del ske i datasystemet DurTvå (Datoriserad utredningsrutin och Tvångsmedelshantering).

För att eliminera denna typ av problem i fortsättningen är det av central betydelse att polismyndighetens personal tillämpar och utnyttjar befintliga system och fastställda rutiner.

I de fall handläggningsrutiner saknas skall detta omedelbart tillrättaläggas. Avdelningsledningen på BUA kommer i och med detta ärende att tillse att rutinerna skärps och att samtlig utredningspersonal informeras om vikten av korrekt diarieföring.

Slutligen remitterades ärendet till dåvarande Kriminalvårdsmyndigheten Kalmar för upplysningar och yttrande över hur häktet Kalmar hanterat de brev i vilka AA gjort framställningar att per telefon få kontakta personer/myndigheter under tid som hon varit häktad.

Kriminalvårdsmyndigheten kom in med yttrande och anförde följande efter att ha upplyst om att uppgifter hade inhämtats från tf. kriminalvårdsinspektören FF, häktet Kalmar.

De ofrankerade brev som var ställda till utredningsmannen CC från AA lämnades personligen till honom vid hans besök på häktet. Häktet tolkade att så även var AA:s avsikt och önskemål. AA var väldigt intensiv i sina önskemål att få kontakt med CC. Syftet med att överlämna breven personligen till CC var således att breven skulle komma avsändaren tillhanda tidigare än om de hade skickats per vanlig post-gång eftersom CC under den aktuella tidpunkten besökte häktet ungefär varannan dag. Brev till andra personer skickades till åklagare BB efter framställan om prövning av brevöversändelser. Kriminalvårdsmyndigheten bedömer att häktet Kalmar har hanterat AA:s brev i det aktuella fallet på ett korrekt och ändamålsenligt sätt.

Bedömning

Av 1 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. (häkteslagen) framgår att den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av någon annan anledning inte får underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet kräver. Den häktade skall vidare behandlas så att skadliga följder av frihetsberövandet motverkas.

I 12 § häkteslagen föreskrivs att telefonsamtal mellan den häktade och en person utanför förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den häktade skall vägras telefonsamtal som kan medföra fara från säkerhets synpunkt. Den som är häktad på grund av misstanke om brott får inte heller ta

emot eller ringa telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras. Om det behövs av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras, skall en eller flera personer på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Telefonsamtal med den häktades offentliga försvarare får inte avlyssnas.

Beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott är det undersökningsledaren eller åklagaren som skall avgöra om det finns hinder för att medge den häktade att ringa eller ta emot telefonsamtal på grund av att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras. Ett sådant beslut får meddelas endast om rätten har gett tillstånd till att meddela den häktade restriktioner (16 § häkteslagen). I annat fall meddelas enligt 18 § häkteslagen beslut i dessa frågor av Kriminalvårdsstyrelsen beträffande den som är intagen i en förvaringslokal som står under styrelsens tillsyn.

Av 19 b § förordningen (1976:376) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. följer att åklagaren skall dokumentera de omständigheter som föranleder ett beslut enligt 16 § häkteslagen beträffande den som är häktad. Av Åklagarmyndighetens föreskrifter om diarieföring (ÅFS 2005:19) framgår att utöver vad som följer av sekretesslagen och sekretessförordningen skall alla uppgifter registreras som krävs för att kunna följa handläggningen av ett ärende (6 §). I Åklagarmyndighetens diarieföringshandbok anges att alla beslut om restriktioner skall registreras i Brådis, som är Åklagarmyndighetens brottmålsdiarium.

Av utredningen framgår att AA häktades den 24 januari 2005 och att hon i vart fall därefter varit ålagd restriktioner såvitt avser bl.a. rätten att ringa och ta emot telefonsamtal. Att vara häktad innebär en betydande inskränkning i den personliga friheten och det är därför givetvis så, som DD uppgett, att många häktade har stort behov av kontakter med närstående och andra. Av utredningen i ärendet framgår att BB, CC och häktet i Kalmar förklarar en del av sitt handlande med att det skulle underlätta för AA. Detta har jag givetvis inga invändningar mot. Att generella beslut meddelas i detta syfte finns det därför inte heller anledning att ha synpunkter på. Vad som kan ifrågasättas och delvis har brustit när det gäller besluten beträffande AA är i huvudsak avsaknaden av dokumentation.

CC har uppgett att häktet ”samlade ihop” breven från AA och lämnade över till honom när han besökte häktet. Kriminalvården har i denna del anfört att eftersom CC då besökte häktet ungefär varannan dag så fick han del av breven snabbare än om vanlig postgång hade använts. Jag har ingen invändning mot att häktet underlättar en häktads korrespondens med en utredningsman. Det finns emellertid anledning att betona att om en sådan ordning används är det viktigt att den leder till att det inte tar längre tid innan breven når utredningsmannen än om normal postgång hade använts. Det får givetvis inte förekomma att brev som den häktade vill lämna till en utredningsman blir liggande på häktet i avvaktan på att en denne skall komma dit. I ärendet har inte framkommit att så varit fallet. Det finns således inte skäl att kritisera Kriminalvården för den använda ordningen. Det har inte heller framkommit att häktet varit informerat om att breven innehöll begäran från AA om

att få kontakta anhöriga respektive myndigheter. Det finns därför inte anledning att framföra synpunkter på att breven inte fördes in i AA:s journal på häktet.

BB har upplyst att hon meddelade förhørsledarna på narkotikaroteln ett generellt beslut av innebörd att AA skulle få ringa sin dotter under bevakning av polispersonal. Detta beslut borde, som Åklagarmyndigheten också angett, ha dokumenterats och givetvis skall också polisen informeras om ett sådant beslut. I förevarande fall synes inte polisen ha varit medveten om att ett generellt beslut förelegat. CC har nämligen uppgett att AA:s önskemål vanligen framfördes genom brev till utredningsmännen och att önskemålen sedan vidarebefordrades muntligen till BB, som fattade beslut i saken, varefter breven slängdes. Någon dokumentation av vidtagna åtgärder hos polisen skedde inte.

BB har också uppgett att önskemål från AA i några fall framfördes direkt till henne av AA eller häktespersonal. Hon har då meddelat tillstånd för dessa telefon-samtal och samtidigt meddelat huruvida samtalen skulle övervakas eller inte. Inga av de beslut hon fattade med anledning av framställningarna dokumenterades dock vid åklagarkammaren.

Såväl polismyndigheten som Åklagarmyndigheten har anfört att de brev som AA skrev till utredningsmännen med begäran om att få ringa borde ha vidarebefordrats till BB. Jag har inga synpunkter i frågan om breven skulle ha överlämnats till henne. Det viktiga är att en framställan från en häktad att få ringa viss person eller myndighet utan dröjsmål underställs åklagare för prövning, om ett generellt tillståndsbeslut inte föreligger, och att dennes prövning sker skyndsamt. Det har inte framkommit i ärendet att prövningen tagit för lång tid. Breven borde dock inte ha kastats när beslut fattats. Vidare delar jag naturligtvis polismyndighetens och Åklagarmyndighetens uppfattning att de kontakter av betydelse som förevarit samt de beslut som fattats i saken borde ha dokumenterats. Jag noterar att polismyndigheten har uppgett att myndigheten också har ändrat sina handläggningsrutiner.

AA uppgav i sin anmälan att hon, trots åklagarens medgivande, inte fick ringa till sin dotter. Eftersom hennes telefonkontakter med dottern inte dokumenterades har det i efterhand inte gått att klart fastställa i vilken utsträckning som samtal ägt rum. CC har uppgett att han inte kan komma ihåg hur ofta AA fick ringa till sin dotter men att de försökte vara tillmötesgående och att hon i vart fall fick ringa två-tre gånger. Ytterliga utredningsåtgärder för att försöka fastställa i vilken utsträckning samtal faktiskt förekommit förefaller inte meningsfulla. Det inträffade visar emellertid på vikten av dokumentation. Jag vill också betona det angelägna i att polisen, när åklagare beslutat att telefonsamtalen skall övervakas av utredare, ser till att resurser ställs till förfogande så att besluten kan verkställas.

Vad AA i övrigt anfört föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

I ärendet har, såvitt avser Kriminalvårdens handläggning, samråd med skett med justitieombudsmannen Cecilia Nordenfelt.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan anförda.